

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaë, 1661

1 Basilicæ juri subduntur pontificali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

sancta Romana Ecclesia fas de omnibus habet iudicandi: neque cuiquam de eius liceat iudicare. Si quidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemo est appellare licet sine ulla synodali precedente, & solvendi, quos synodus inique damnaverat, & dammandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo principatu, quam beatus Petrus Apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

¶ Omnia, quae in hoc capite leguntur, habentur in epistola Celestini ad Episcopos per Dardaniam: sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa huius ipsius capite verba continentur, in eadem epistola eodem profusa modo habentur. Itaque fieri potest, ut ex alia epistola caput hoc sumptum sit, quae non existat Gratiani hac duo tanquam diversa capitula referat, quod a quod antiquiores etiam collectores distinxerunt. In epistola etiam Nicolai ad Episcopos Galliae, quae nuper est impressa in appendice bibliothecae, hoc citatur ex Celestino.

C. XVIII. ¶ De eodem.

Idem Episcopos per Dardaniam constituit. Cuncta per mundum novit ecclesia, quoniam quocumque libet sententiis ligata pontificum, sedes beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi, utpote, quae de omni ecclesia fas habeat iudicandi, &c.

C. XIX. ¶ De eodem.

Item Sixtus Papa secundus Hispanorum Episcopos, epist. 2. c. 4. Fratres, quos timore terrene iniuste damnavistis, scitote a nobis iuste esse restitutos: quibus ex sancti Petri & Apostolica auctoritate omnia, quae eis ablata sunt, integre reddi precipimus, si non vultis & vos, & principes vestri a collegio nostro, & membris ecclesiae separari.

C. XX. ¶ Cuiuslibet ecclesiae clericos Papa vult ordinare.

Item Stephanus Episcopus Gualberto Patriarcha.

Nunc & verò iteratò tibi scribimus, nolentes alicuius ecclesiae privilegium infringere, licet Apostolica prerogativa possimus de qualibet ecclesia clericum ordinare: desine jam cuiusquam zelo Cumenis i ecclesiae antistitem protelare: quia si protelaveris, & cum consecratus jam toties monitus non maturaveris, proculdubio ad nos veniens, consecratus abibit.

¶ Cumenis] Sic etiam Anselmus, sed apud Iovennem plenus, Desine jam cuiusquam zelo ejectionem a clero, & expulsum a populo Lintuardum Cumenis ecclesiae antistitem protelare.

C. XXI. ¶ De eodem.

Item Nicolaus Papa Michaili Imperatori in epistola, cuius titulum, Proposuit.

Pet e principalem licentiam Apostolorum Petri & Pauli, de qua supra parim exposuimus, potestatem, jus habemus non solum monachos, verum etiam quoslibet clericos de quacunque diocesi, cum necesse fuerit, ad nos convocare, atque ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus invitare.

Sed aliud est, quod ex temeritate assumitur praesumptionis: aliud quod ex necessitate geritur charitatis. Cum suffraganei Archiepiscoporum, subditi sui ad malum favere ceperint, atque circa eorum correctionem, negligentes extiterint, tunc licet metropolitanis praeter illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos obtinere. Cum vero Episcopi zelo divinae charitatis accensi, bono verbo & exemplo ediscant, & maiorem vigilia aspera, inculpatione redarguant: absque talium consilio non licet.

a Anst. l. 2. c. 25. Poly. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 192. Ivo par. 5. c. 247. b Anst. l. 6. c. 31. Ivo p. 5. c. 31. c sup. l. quatuor. Anst. lib. 1. c. 82. c. 7. s. c. 14.

metropolitanis in eorum parochia aliquid agere, vel aliter. Unde in fine capituli Martini Papae non simpliciter dicitur [Unibil ager] sed cum determinatione [Unibil ager] & dicitur mat absq, eorum consilio] ut vultum praesumptionis vel improbatum, non officium charitatis. Sic & Apostolus quibus ritibus videt negligentes circa correctionem firmatus, iustitiam illum damnavit. Ioannes vero, quia Episcopus quorum videt paratum ad corrigenda vitia subditurum, sua auctoritate b illos corrigere voluit: sed illorum tantum de correctione admonuit.

CAUSA X.

Vidam laicos basilicam à se factam à lege segregare quati: Episcopus ecclesiam non a se sua ad suam diffinitionem pertinet. Sic: tandem venit Episcopus, & per parochias constituitur, ut dicitur de sacrosanctae Romanae sedis auctoritate, & de sacrosanctae Romanae sedis auctoritate, & de sacrosanctae Romanae sedis auctoritate.

- 1. Modis quibus quatuor, in basilica cum omni deo, sed ordinationem pertinet.
- 2. Secundo, an res ecclesiarum Episcopo usque pertinet.
- 3. Tertio, quid nomine cathedralis à sui sacerdotum legat.

QUESTIO I.

De prima questione sic definitur in concilio deno, cap. 3.

C. I. ¶ Basilica, quae consecratur, à laicis legere non segregatur.

Si ex laicis quisquam à se factam basilicam desiderat, nequaquam eam sub monasterii congregatione non colligitur, à diocesana lege segregare.

¶ Colligitur] In concilio impresso, ne monasterium, vel regula ad Episcopos non constituitur.

C. II. ¶ Ecclesia cum dotibus suis in Episcopos parochiae constituitur.

Item ex concilio Toletano 3. c. 4. Si quis aedificaverit, postulat consecrari, quae eidem ecclesiae conulerint, centenas ordinationem non pertinet. Quod factum praeterito corrigatur, ut & in futuro, ne fiat, praeter sed omnia secundum constitutionem antiquae scopi ordinationem, & potestatem pertinet.

¶ Taliter] Sic est in antiquioribus editionibus Vaticanis conciliorum codicibus: sed in Concilio quatuor editione, & in codice Lusensi Regio, & in concilio Moguntino, & in Panormico hoc verbum, quod factum praetertium displicet, & in futuro prohibetur.

C. III. ¶ Ecclesia, & omnia iura eorum ad nationem Episcopos pertinet.

Item ex concilio secundo Cabilonensi. Decretum e. est, ut omnes ecclesiae eorum, & decimis, & omnibus suis, in Episcopos testate consistant, atque ad ordinationem suam pertineant.

¶ Suis] In vulgata sequitur, iuribus quae omnia omnibus collati manuscriptis. Apud Iovennem & Anselmum est, omnibus suis rebus.

C. IV. ¶ Unaqueque parochia Episcopos parochiae regatur.

a signa ead. per singulas. i. sup. cum finit. a. probat. pra. Episcopo. c. Ermi Vormacensi cap. 6. c. 31. c. 31. s. b. Anst. l. 6. c. 31. Ivo p. 5. c. 31. c. 31. d. al. canonum, in Tract. ca. 1. c. 2. c. 2. Ivo p. 5. c. 31. c. 31. d. Anst. l. 6. c. 31. Ivo p. 5. c. 31.

Item Leo Papa quartus, in epistola ad Episcopos Britannia, c. 2.

Regenda a est unaquaque parochia sub provisione ac tuitione Episcopi, per sacerdotes, vel ceteros clericos, quos ipse cum Deo timore providerit, cui iure pertinere videatur, & circumire, ut sibi necessarium visum fuerit, ecclesiastica utilitate cogente.

C. V. ¶ Iudicio & potestate Episcopi res ecclesiasticas gubernentur.

Item ex concilio Antiocheno, c. 24.

Quæcumque res ecclesie sunt, convenit cum omni diligentia, & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia providerit, atque iudicat, gubernari & dispensari cum iudicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ videntur esse commissa.

¶ Quæcumque Græci significaverint, res ecclesiasticas, in concilio Antiocheno, c. 24, id est, rectè habet quæ ecclesie sunt, ipsi ecclesie servari oportere.

C. VI. ¶ Basilicorum conditores in rebus ecclesiasticis nullam potestatem se habere signifi-

Item ex concilio Toletano 4. c. 32.

Novit b conditores basilicarum, in rebus, quas visum ecclesie conferunt, nullam se potestatem habere: sed iuxta canonem instituta, sicut ecclesiam, ita & dorem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.

C. VII. ¶ De eodem.

Item ex concilio Aurelianensi 1. c. 17.

De c. his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta servantur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen, quæ altario accesserint, tertia pars fideliter Episcopis deferatur.

C. VIII. ¶ De his, quæ in altaribus deferuntur, medietatem sibi vindicet Episcopus.

Item ex eodem, c. 16.

Antiquos canones relegendos, priora statuta credimus renovanda: ut de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem sibi Episcopus vindicet, & medietatem sibi dispensantem secundum gradus clerici accipiat, tam de propriis prædiis, quam de omni communitate in Episcopatum potestate durantibus.

C. IX. ¶ De Episcopis, qui diocesim suam visitare contempserint, & ad redemptas mansiones, quæ visitationibus debentur, clerici cogantur.

Item ex concilio Toletano.

Relata è est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sint quidam Episcopi volentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt ut mansiones, quibus in professione uti debebant, aliquo e pretio redimant, & avaritiam, sanctæ synodo magno fuit horrore. Statuerunt itaque, ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium, & ut sollicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis.

¶ In libro manuscriptorum privilegiorum ecclesie Tolatane referitur hoc, tanquam caput 13. quarti concilii Tolatani: sed in duobus istius exemplaribus ex Hispania missis, non habetur. Barchardus & Ivo autem ex concilio Triburgenfi tempore Arnulphi Regis.

C. X. ¶ Annui vicibus ecclesie ab Episcopo visitentur.

Item ex concilio Tarraconensi, c. 1.

a 1291. præcipuus. lex. Can. Apost. 41. b Poly. l. 3. tit. 12. Barch. l. 1. c. 29. Ivo p. 3. c. 215. Panorm. l. 2. c. 4. c Poly. l. 3. tit. 11. Barch. l. 1. c. 29. Ivo p. 3. c. 202. Panorm. l. 2. c. 61. d al. Delata. Barch. l. 1. c. 29. Ivo p. 3. c. 141. e al. alio.

De eodem, a ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annui vicibus ab Episcopo dioceses visitentur, & si qua forte basilica fuerit reperta destituta, ordinatori r ejus reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipitur ab Episcopo, non vimus esse statutum.

1 ¶ Ordinatori] In exemplaribus concilii impressi, & manuscriptoris, apud Barchardum & Ivoem legitur, ordinatione ipsius: sed ab glossam non est mutatum. Reliqua verò ex istis dem sunt emendata. Barchardus autem, & Ivo addunt præterea in extremo, in principibus novimus statutum.

2 pars. Si autem Episcopus in valetudine impeditus, diocesis suas per semetipsum visitationem poterit, visitationis officium committat alii.

C. XI. ¶ In valetudine gravatus Episcopus, visitationis officium alii committat.

Unde in concilio Toletano quarto, c. 32. legitur.

Episcopum b per cunctas dioceses, parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquaque basilica interpretatione sui indigeat. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus id exple nequiverit, Presbyteros probabiles aut Diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparaciones, & ministrantium vitam inquirent.

3 pars. Visitantes autem Episcopi, quid à clericis suis exquirere debeant, & quid eis docere, in concilio Bracarenfi secundo, cap. 36. statutum legitur.

C. XII. ¶ Quæ visitantes Episcopi à clericis suis exquirere debeant.

Placuit c omnibus Episcopis, ut per singulas ecclesias Episcopi, & per dioceses ambulantes primum discant clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in ecclesia peragant. Et, si rectè quidem invenerint, Deo gratias agant: omnibus præcipere, sicut antiqui canones jubent, ut ante viginti dies Baptismi, ad purgationem exorcismi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino d catechumeni symbolum, quod est [Credo in Deum Patrem omnipotentem] specialiter doceantur. Postquam ergo in his suos clericos diffuserint, vel docuerint Episcopi, alia die, convocata plebe ipsius ecclesie, doceant illos, ut errores fugiant idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera, & quod nolunt sibi fieri, alteri ne faciant, & ut credant resurrectionem omnium hominum, & diem iudicii, in quo unusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea Episcopus de ecclesia illa proficiatur ad aliam.

C. XIII. ¶ Oblationes ecclesie laici usurpare non licet.

Unde Hieronymus in epistola e ad Damasum Papam de oblationibus altarum.

4 ¶ Via f sacerdotes pro omnibus orate debent, quorum elemosinas, & oblationes accipiunt, qua fronte præsumunt laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cum ipsi non debeant ex a officio suo pro populo orare. Ob hoc, Papa gloriosè, mittere oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, ut & ceteri metum habeant, & amplius hæc in ecclesia ne fiant.

1 ¶ Debet] In vulgari, & in epistola impressa legitur,

a Barchardus l. 3. ca. 31. Ivo p. 3. c. 38. b Barch. lib. 1. cap. 87. Ivo p. 3. c. 193. c Barchardus l. 1. c. 85. Ivo p. 1. c. 21. & p. 3. cap. 191. De Conf. dist. 4. Anteviginti. d al. Antev. e Tomo 4. f Poly. l. 3. tit. 1.

solent: sed in plerisque, manuscriptis Gratiani exemplaribus, & Polycaepo, debent. Sic etiam Lupus in regula Monachorum ex Hieronymi scriptis collecta. c. de contemplatione, oratione, & lectio- ne, sacerdotibus quoque pro omnibus orare debent, quom elemosinas oblationesque recipiunt.

¶ Ex officio suo. Hae atque ad plerisque, codicibus Gratiani, & epistola ipsa, & Polycaepo.

C. XIV. ¶ Minime auferantur à laicis oblationes altarium, vel crucibus facta.

Item Calixtus Papa secundus.

Sanctorum a Patrum canonibus consona facientes, oblationes de sacratissimo & reverentissimo altari beati Petri & Salvatoris, & sanctae Mariae rotundae, aut aliis ecclesiarum altarium sive crucibus, à laicis auferri penitus interdiximus, & sub districtione anathematis prohibemus: & ecclesias à laicis incantellari, aut in seruitutem redigi auctoritate Apostolica prohibemus.

¶ Secundus. Additum hoc est ex plerisque, vetustis. Neque verò primus esse potest, cuius tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctae Mariae rotundae. Bonifacius enim fuit, qui tempore Theodori Imperatoris illud beatae Mariae, & omnibus sanctis dicavit.

C. XV. ¶ Ecclesiarum oblationes, sub laicorum dominio non detineantur. Item Damasus Papa.

Hanc consuetudinem, quae contra sanctam ecclesiam catholicam augeri, & videtur, omnino interdiximus, ut nullo modo unquam oblationes, quae intra sanctam ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur: sed tantummodo sacerdotibus, qui quotidie Domino seruire videntur, liceat comedere & bibere: quia in veteri testamento prohibuit à Dominus panes sanctos comedere filiis Israel, nisi tantummodo Aaron, & filii eius, qui panes longè erant ab istis panibus, qui nunc in sancta ecclesia offeruntur: quia illi sub umbra legis erant, qui verò modo, sub gratia Spiritus sancti, tota mundo Evangelico conuicant, lucidiores esse videntur. Qua fronte, aut qua conscientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, ne dum pro aliis, Deo preces offerre, quia prauum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ, inferri, qui illud agere conatur, quod ei nulla ratione conceditur. Quia omnibus sanctis Patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri, & nos similiter in eisdem persistere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetuam adnationem noluerit persistere. Si quis verò contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum, cecxxvii. Patrum, qui in Nicæno concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cætero oblationes de sacris ecclesiis auferre molitus fuerit, sub anathematis vinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, fiat, fiat.

Premissa auctoritatibus, ecclesia omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere monstratur: & tam ecclesia, quam oblationes, & facultates earum, à laicorum dispositione probantur esse immunes.

QUESTIO II.

¶ Ed cum in Episcoporum potestate facultates ecclesie constituta esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distringendi, vel dilapidandi.

C. I. ¶ Res ecclesie aliquo modo Episcopi alienare non licet. Unde in Agathensi concilio, c. 7.

¶ Cellas, vel mancipiola ecclesie, Episcopi (sicut præfata canonum præcipit auctoritas) vel vasa mi-

a Poly. l. 3. tit. 9. b Poly. ibid. c al. rogere. d 1. Reg. 21.

nisterii, quasi commendata fidei præposito, integre ecclesie iure possideant, id est, neque vendere, neque per quicumque contractus res, unde pauperes vivunt, alienare præsumant.

¶ Praefamant. In aliquot veteribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur: quod si necessitas usque in finem (qui manc habetur infra ead. ad finem Palae Iulianorum) legit, quia casum scripsit.

Codicu lib. 1. titulo de sacrosancti ecclesie, legi, [Sanctum in ni.] Imp. Iulianianus. [excepta videl. causa captiuitatis.]

C. II. ¶ De eodem. Imp. Leo & Anthemius. AA.

¶ EA enim, quae ad beatissimam ecclesiam iura pertinent, vel posthac forte pervenerint, tanquam ipsa sacrosanctam, & religionem ecclesiam, intacta conuenerabiliter custodiri.

Constitutio nova.

Hoc & jus porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia constituta nec res corum pigmentur. Et hoc perpetuo in his rebus immobilibus, quae ad imperiali domo prædictis locis applicantur. In cæteris eatenus exceptis debentur urget. ¶ Præterea, si habet superfluum debentur urget, nec aliunde solvere valet, ne quod mobile alienetur, vel distringatur, ea gentis habentur eo, cuius est loci ordinatio, integra; vel aliis locis mobilibus oblata dentur, vel constata cuiuslibet alienentur. Qui autem hæc accepterit contra à hac oblationem, iisdem poenis subiaceat, quæ in rebus mobilibus proditæ sunt: si autem debentur ex immobilibus non valet, primò res immobiles specialiter designari, quarum fructus creditor sibi repetet tam in quantum in usuras, usque ad quartam centesimam. Quod nolit creditor ita accipere. Alter ordinatus domum, à quo ordinatus, habitibus abique dispendio possidet, (in maiore parte ibidem seruitium constitutum debentur urget, si nec ex mobilibus solvi possit, subsecuto, per viginti dies tem ecclesie veniant immobilium nouum sit, ut plus offerent enim res emptoribus pro debito dando. Aliter enim res emptoribus conceditur, & hoc inscribatur, nihil esse factum ad damnum diuinae domus. Emptore vero non adita in pretio uniuersæ estimationis decima pars cedente consensu ordinatoris & maioris patriæ seruitium. Sit tamen ea res medicorum inter conspecta ipsius qualitate, & quantitate, & onere, creditor hic intelligatur, qui quod creditur, pro utilitatem diuinæ domus processisse. ¶ Si autem tem alienatio rerum ecclesie interdicitur, ita prætor, ne qua sterilis ei detur possessio, aut aliquo modo, veluti fiscalium nomine, vel onere. ¶ Item prætor, si quis onus fiscale inuitie alienatur, gentes prætor, conficiendis, eodem iuramento præfatis & aliis aliis de causa non alienatur, nisi, ut immunitas ecclesie venerandæ domus seruetur. ¶ Sed & si peremptum Principi licet pro re maiore, meliore, vel æquali hoc expolci, & pragmatica forma super hoc præcedente. ¶ Item sibi inuicem recte permutant, utriusque indemnitate, eorum scilicet consensu inueniente, qui supra referuntur. a pars. ¶ Perpetua.

a tit. 1. l. 17. tit. 2. l. i. iubemus. ver. forent. b in ista then, hoc ius Iulianus antec. consi. 7. c. 1. c. eadem, prætor. eo. tit. Iulianus consi. 200. §. fin. d. al. cura. e. ad. ius. supra. citat. f. alexistore. g. d. al. i. g. i. Aut. sequenti. Iul. novell. 34. l. 1. v. part. 3. cap. 11. perpetua.